

Juryrapport Steenbergen Stipendium

Dames en heren, welkom op deze uitreiking van het Steenbergen Stipendium 2005.

Zoals u misschien weet wordt het Steenbergen Stipendium elk jaar toegekend aan een jonge afstudeerder in de richting fotografie.

De jury bestond dit jaar naast mijzelf en de altijd geweldige Kim Bouvy, uit een nieuw lid: Ron Mandos, galerist extraordinair, die met veel kennis en toewijding zijn taak vervulde. Welkom Ron en bedankt voor je enthousiasme.

Elk jaar bezoekt de jury *die* kunstacademies, die een aparte richting fotografie hebben.

Dit zijn: de KABK Den Haag, St Joost Academie Breda, AKI Enschede, Rietveld Academie Amsterdam en de HKU Utrecht.

Voor het eerst heeft de Steenbergen Stichting dit jaar ervoor gekozen om een 'shortlist' samen te stellen. Wij kozen 9 afstudeerders van verschillende academies en wilden ze graag in een groepstentoonstelling aan het publiek presenteren. In voorgaande jaren kwamen wij op de academies vaker goed werk tegen en het was altijd toch weer spijtig dat wij maar 1 winnaar konden aanwijzen. Nu kunnen wij in ieder geval met het publiek de verschillende talenten die wij onderweg aantreffen, delen.

Het juryrapport

Allereerst wil ik even iets zeggen over de verschillende academies. Omdat onze tocht langs alle afstudeerders ons ook altijd wijst op de kwaliteit van het onderwijs en de wijze waarop een academie haar studenten een goede start gunt, kan het niet anders dan dat wij ons ook daar een mening over vormen.

Voor het eerst werd de Amsterdamse Fotoacademie ook bezocht, maar uiteindelijk niet meegenomen in de beoordeling: er bleken 2 afstudeermomenten per jaar te zijn en de presentatie die wij bezochten vond op een zeer ongelukkige wijze plaats in het eigen cursusgebouw, waardoor iedere vierkante centimeter wandruimte op de gangen benut moest worden voor het tonen van slechts delen van series. Een ander probleem is het feit dat iemand die aan deze academie een deeltijdstudie begint, zich voor een andere toekomst klaar wil stomen dan wat de studies aan de andere kunstacademies beogen. Deze academie lijkt haar studenten meer op te leiden tot vakfotograaf. Op zich geen afkeurenswaardig beginsel, maar het maakt vergelijking onmogelijk.

Het stelt echter wel de vraag waar de andere academies eigenlijk hun studenten voor willen opleiden, waar zij hun studenten het liefst hun studenten terecht zien komen?

De ene academie lijkt meer waarde aan de eindtermen te hechten, de ander laat de student de studietijd besteden aan de inhoudelijke ontwikkeling van het werk. De jurering van zulk divers werk is dan ook een zeer persoonlijke kwestie, die veel te maken heeft met de waarde die de afzonderlijke juryleden hechten aan specifieke uitingen van fotografie. Er werd discussie gevoerd over de gepresenteerde techniek, de keuze van onderwerp, gevoel voor presentatie, helderheid van de serie en natuurlijk de beeldende kwaliteit. Vooral dat laatste element was het grootste punt van discussie. In hoeverre zeggen trefzekere keuzes die iedere fotograaf moet maken tussen het bedenken van een concept, het maken van een opname en de uiteindelijke presentatie, iets over iets als 'eigenheid' en kwaliteit van het werk?

Maar ook andersom, in hoeverre maakt een perfect uitgevoerde presentatie flauwtjes qua inhoud en conceptontwikkeling goed? Kan er iets gezegd worden over de ontwikkeling van de fotograaf op dit gebied in de toekomst?

Vaak blijkt dat bij het beoordelen van het diverse werk, wij het belangrijk vonden om ons een beeld te kunnen vormen hoe deze afstudeerders hun toekomst tegemoet gaan. Hier en daar konden wij ons niet aan de indruk onttrekken, dat we keken naar toevalstreffers, werk dat ontstaat onder grote druk van een eindexamen, een 'moeten' dat soms goed, maar ook soms verkeerd uit kan pakken.

Vastberadenheid was dit jaar te vinden op de Rietveldacademie, waar duidelijk een andere wind leek te waaien dan vorig jaar. De Rietveld studenten lijken een *attitude* te hebben en daar te ontwikkelen, die hen een zelfverzekerde houding ten aanzien van het werk oplevert en die in een behoorlijk aantal gevallen professioneel te noemen is. De beeldende kwaliteit is echter wel wisselend, maar dit jaar was de kwaliteit over het algemeen hoger vergeleken met de andere academies. Dit heeft zeker te maken met de kwaliteit van de presentatie; zowel de groepspresentatie is ruimtelijk goed doordacht, voorbereid en de individuele werken vaak technisch zeer goed uitgevoerd. De Rietveld steekt hiermee ver boven de andere academies uit, waar er soms pas de laatste weken voor het eindexamen aandacht lijkt te zijn voor hoe we het eigenlijk met zijn allen eens eventjes gaan presenteren.

Ultiem dieptepunt hierin was wel Academie Sint Joost te Breda. Er was besloten de eindexamenpresentaties niet per studierichting te presenteren, maar als 'volwaardige' en gecureerde groepstentoonstelling, waarvoor alle eindexamenstudenten als mikadostokjes door het gebouw werden gesmeten en met de beperking van het mogen tonen van slechts één werk. De eindexamenexpositie is een essentieel moment in de carrière van de student, het kan een vliegende start, maar ook het tegenovergestelde betekenen. Dat een academie zo'n minachting heeft voor de individuele student en niet in staat is hun werken te tonen zoals

ze verdienen, verdient wat **mij** betreft een grote onvoldoende. Om deze onfortuinlijke presentatie te omzeilen, hadden de studenten hun portfolio's gepresenteerd in grote kartonnen archiefdozen, op lange houten tafels in het Atrium, wat weer niet vermeld stond op de plattegrond. Maar het mag duidelijk zijn dat niet al het werk dit verdraagt.

De Aki lijkt de tegenpool van de Rietveld: de kennis van de geschiedenis en huidige ontwikkelingen van de fotografie is weinig zichtbaar. Het werk suggereert te willen functioneren in een context van de beeldende kunst, maar is in dat geval qua beeld en inhoud vaak onder de maat. De werken zijn erg wifelend en prematuur, de toevalstreffer lijkt hier aan de orde. Wat dat betreft zou het juist op de Aki heel goed passen de afdeling fotografie op te laten gaan in de afdeling vrije kunst; het schurkt er nu tegenaan, maar komt nu niet los, is veel te weifelend. Misschien dat het hier bevrijdend zou kunnen werken.

De HKU in Utrecht is al een aantal jaren kenmerkend voor een sterk ontwikkelde redactionele inslag, die hier en daar ook wel eens wat te doorwerkt en wat saai overkomt. Het is echter duidelijk dat hier mensen worden afgeleverd die zich goed staande zouden kunnen houden na de academie in een redactionele context. De opleiding is consistent en doorwrocht. Het is daarom des te spijtiger dat de HKU zojuist heeft besloten om de richting fotografie als aparte studierichting op te heffen en het fotografie-onderwijs alleen nog bij de richting visuele vormgeving aan te bieden. Niet alleen gaat daarmee tien jaar investering in het opbouwen van een goede opleiding verloren, de fotografie wordt gedegradeerd tot techniek. Het is de vraag of het goed is om werk te ontwikkelen vanuit die vormgevings context en niet meer vanuit de fotografie zelf. De verdieping van de studie ontstaat wanneer men zich kan concentreren op disciplinespecifieke vraagstukken, van binnen naar buiten en niet andersom.

In Den Haag was er een veelzijdigheid aan gecombineerde technieken te bewonderen, wat nogal een 'grafisch-vormgeverig' beeld achterliet. De worsteling met technieken was voelbaar, waardoor veel werken onderontwikkeld bleven of door de mand vielen door die zelfde techniek. Er leek in Den Haag een signaal te worden gegeven meer de vrije kant op te willen met de fotografie, maar dat heeft misschien meer te maken met het ontwikkelen van een mentaliteit dan het willen beheersen van alle technieken die een bepaalde vrijheid suggereren.

Maar nu genoeg over de academies, het is **tijd** om te bespreken wat voor mooie dingen wij daar aantreffen:

De kunstenaars:

Christina Meldgaard maakte een serie zwart wit portretten van een (vermoedelijke) vader en zoon. Met kleine variaties in de interactie tussen de figuren weet zij een grote spanning op te bouwen die niet alleen vragen opwerpt over de relatie tussen de figuren, maar ook over het genre van het portret binnen de fotografie en de gebruikte technieken. Het bijzonder geconcentreerde onderzoek, de moed om het onderwerp klein te houden en de doordachte presentatie maakte indruk. Het laat de geest van de beschouwer op de vrije loop.

Veronica Spierenburg deed een viertal beeldonderzoeken met fotografie en video. Perspectief en perceptie staan in het middelpunt waarbij zij zinnelijke ervaringen voegt bij een vervreemdende beeldtechniek, om de kijker uit te dagen. Ze zoekt een spanningsveld op tussen het stilstaande, fotografische en het bewegende beeld. Hoewel de sferen en verhalen die opgeroepen worden soms cryptisch zijn, is de wijze waarop het onderzoek gedaan wordt en de zeer uiteenlopend beeldvoering bewonderenswaardig.

Vincent Zedelius maakte twee series over een dorp dat om economische redenen verplaatst werd. In de eerste serie is te zien dat de huizen al afgebroken zijn, maar dat de tuinen nog wel bestaan. Het blijkt dat de oude bewoners hun tuinen nog steeds onderhouden. De tweede serie gaat over de verlaten huizen zelf en hoe indringers ermee omgaan.

Vincent heeft oog voor waar de emotie van het gebeurde zich nou werkelijk tastbaar manifesteert, maar de kracht van het werk is niet afhankelijk van het inhoudelijke beginpunt, het is van een dermate beeldende kwaliteit, dat het zowel als serie als een opzichzelfstaand beeld de kijker naar binnen zuigt.

Danielle van Ark gebruikte vrij conventionele fotografie om een 'ons kent ons' gevoel over te brengen. Zij maakte een serie over de kunstwereld in New York, over de galeristen, het publiek, de obers tijdens de opulente openingen en de serieuze verzamelaars. Uit de serie stelde zij een boek samen dat de kijker een goed inzicht in deze wereld geeft, maar hem tegelijk ook een beetje voyeuristisch laat genieten. De galerie werkt als een typologisch decor, waarbinnen Van Ark zich concentreerde op de variaties van menselijke gedragingen binnen dit decor. Zij refereert daarbij aan grote voorgangers binnen zowel de fotografie als de schilderkunst. Niet alleen wist Danielle op de juiste plaats te zijn, zij heeft ook een bijzonder goed oog voor wat een gebeurtenis speciaal en een beetje absurd maakt.

Klaartje Esch maakte gebruik van een zeer fotografisch stijlmiddel. Zij maakte nachtopnamen van industriële landschappen. Daarbij liet zij zich niet helemaal door de vervreemdende lichteffecten verleiden maar bleef een strakke compositie voeren. Wat vooral indruk maakte waren de goed gekozen techniek, de formaten en de presentatie.

Paul Versteeg volgde een veearts bij zijn werk en laat zien hoe afstandelijke onze houding ten opzichte van dieren is geworden. Naast de vaak schokkende beelden van de praktijk van de veearts zet hij beelden die onze irreële hang naar romantiek, als het over het boerenleven gaat,

verduidelijken. Paul's beeldvoering en techniek zijn erg zeker en daardoor weet hij een complex onderwerp met overtuiging over te brengen.

Kim Boske heeft een fascinatie voor het verstrijken van tijd. Zij kiest voor haar serie bloemstillevens en interieuroptnames als opnamelocatie een hotel, een plek waar tijd altijd precies gemeten wordt. Vervolgens maakte zij gedurende de hele dag met steeds veranderend licht, opnames van de stillevens, die zij later tot het uiteindelijke beeld samenvoegt. Het resultaat is een diepe verstillings en een spookachtig licht. De bijzondere werkwijze en de gegronde kennis van haar schilderkundige voorbeelden maakte op ons indruk.

Nu zijn er nog twee kunstenaars over die volgens de jury boven de anderen uit stegen:

Ondanks dat we als jury onderling behoorlijk wat meningsverschil hadden over de beeldende kwaliteit van de studenten, was de keuze voor de winnaar en de runner-up echter unaniem. Dit had niet alleen te maken met de beeldende kwaliteit en zorgvuldige presentaties, maar ook zeker met een vastberadenheid die uit beide presentaties en werken ademde. Deze mensen hebben duidelijk hun weg gekozen. Ook een bewuste keuze en geen toevalligheid, beide winnaars hebben een behoefte een verhaal te vertellen en willen dat zo goed mogelijk doen. Hierbij is de fotografie het middel van communicatie, wat ze beiden uitstekend beheersen, maar dat een symbiose met de te brengen boodschap aangaat, en nooit op zichzelf blijft staan, als in zichzelf gekeerde virtuositeit. Het feit dat de het unaniem over de keuze eens waren, ook een aantal maanden na de oorspronkelijke beslissing, bevestigt de kwaliteit van deze twee kunstenaars.

Onze runner up voor dit jaar is **Linda Maria Birbeck**. Zij maakte twee series: Portretten van meisjes op de achterbank van auto's bij een Amerikaanse auto-tref. Maar vooral ook een heel intiem portret van een jong stel dat door omstandigheden aan de onderkant van de samenleving terecht komt. Ondanks vele moeilijke en dramatische momenten blijkt de liefde van het stel bestendig. Linda Maria leeft intiem mee met de twee protagonisten en gunt daarmee de kijker een uniek inzicht in het leven van twee bijzondere jonge mensen.

Behalve dat het heel bijzonder is om als jonge kunstenaar een dergelijk verhaal van zo dicht bij te mogen en kunnen volgen, is het vooral de verteltrant van Linda Maria die voor ons de doorslag geeft. Zij geeft zich met hart en ziel aan het verhaal, maar weet toch voldoende distantie te behouden om de kijker zelf zijn mening te laten vormen, zonder opdringerig te fotograferen en weer te geven. Daarbij getuigt het werk ook van een vergaand bewustzijn over dit specifieke thema in de fotografie en de bijbehorende valkuilen van het exotisme en het sentiment. Een bijzonder volwassen werk dat veel indruk maakte.

Maar de winnaar van het Steenbergen Stipendium 2005 is **Wytske van Keulen**. Zij maakte een fotoboek over een Nederlandse familie die in de jaren zestig naar de Franse Pyreneeën verhuisde en daar geworteld raakte. In deze dunbevolkte streek is de aanwezigheid van de Hollanders opvallend en hun levensloop boeiend. Van Keulen vertelt het verhaal met inlevingsvermogen en begrip. Maar daarbovenuit is haar gebruik van fotografie meer dan documentair. Met zekere hand verweeft zij vertellende fotografie met autonome beelden die iets toevoegen aan het verhaal: gevoel, sfeer en verbeelding. Portretten van individuen en groepssituaties worden afgewisseld met prachtige arcadische landschappen, appellerend aan de geprojecteerde dromen van mening Noordeuropeaan over een eenvoudig bestaan in Frankrijk. Trefzeker bewandelt ze de lijn tussen deze romatisering en de ontvullende werkelijkheid van mensen die deze droom daadwerkelijk vervolgd hebben. De zorgvuldige montage in het boek laat deze twee polen afwisselend aan het woord, als een goed gecomponeerd muziekstuk, dat overeind kon blijven in de kakofonische presentatie er omheen. Het boek is voor een breed publiek in al zijn zorgvuldigheid en verhalende, beeldende en technische kwaliteiten, onweerstaanbaar. Wytske van Keulen is daarom wat ons betreft met overtuiging de winnaar van het Steenbergen Stipendium 2005!

Miriam Bestebreurtje, Kim Bouvy en Ron Mandos, november 2005